

Huttler-Kohlhoffer-Monspergerova zaklada

Ostavština trojice osječana zahvaljujući kojoj je Osijek 1870. godine dobio sirotište, a 1874. godine najveću i najmodernije opremljenu bolnicu u ovom dijelu tadašnje Kraljevine.

JOHANN KOHLHOFFER (gostioničar u Tvrđi i posjednik; sredina XVIII. st. – Osijek, 1802.) Smrt kćeri jedinice potaknula ga je da 29. travnja 1782. cijeli svoj imetak namjeni osnivanju sirotišta u Osijeku. U uvodu svoje oporuke Kohlhoffer navodi da je potresen i ražalošćen gubitkom svoje kćeri, umrle u cvijetu mladosti, te da pošto više nema izravnih nasljednika odlučuje siročad oba spola učiniti svojim nasljednicima. Zakladi je ostavio kuću „K trima potkovama“ u Tvrđi blizu franjevačkog samostana, svratište „Zlatnom orlu“ u Novom gradu, vinograd u mađarskom gradu Villanyu, sve zalihe vina i rakije, gotovinu i utjerane dugove u vrijednosti 16.680 forinti.

JOSEF HUTTLER (kožar u Donjem gradu i posjednik; sredina XVIII. stoljeća – 1801., Osijek) 2. prosinca 1782. godine napisao je oporuku sličnu Kohlhofferovoj u kojoj je cijeli svoj imetak, tj. kuću „K zelenom lovcu“ u blizini tadašnje donjogradske tkaonice svile, vodenicu na Dunavu, 1.600 komada ušavljenih telećih koža, svu gotovinu, srebro i namještaj u vrijednosti 35.877 forinti, također namijenio gradnji doma za djecu bez roditelja.

CRISTIAN MONSPERGER (isusovac; Wiener Neustadt, 1735. – Osijek, 22. II. 1803.) U doba nastanka oporuka Kohlhoffera i Hutlera već je desetak godina živio u Osijeku. U školskoj godini 1767./68. predavao je na gimnaziji; do ukidanja isusovačkog reda obavljao je službe njemačkog propovjednika i katehete, a kraće je vrijeme bio i upravitelj Bratovštine muke i smrti Isusove. Od 1773. do 1795. bio je pomoćni župnik u Tvrđi, kada postaje župnikom u jednogodišnjem mandatu. Monsperger je 22. siječnja 1803. svoj imetak u vrijednosti 1.980 forinti pridodao zakladi. Monsperger je bio izvršitelj oporuka Huttlera i Kohlhoffera koji „cijeli svoj imetak ostaviše čovjekoljubivoj svrsi“ pa se pretpostavlja da je on i potaknuo stvaranje zaklade za gradnju sirotišta u kojem bi „djeca siročad bez roditelja našla nadopunu skrbi i gdje bi se religiozno i moralno odgajala...“
Budući da Osijek tada nije imao novčarski zavod a ni zakonito Gradsko poglavarstvo, zakladna su sredstva stavljena pod kraljevu zaštitu i upravu Ugarskog namjesničkog vijeća. Iako je grad imao žarku želju podići sirotište, do njegove izgradnje nije došlo ni 1843. godine

kada je zaklada dosegla zadivljujuću svotu od 348.828 forinti. Tek su od doba biskupovanja Josipa Juraja Strossmayera, koji se osobno silno zalagao da se Osijeku vrate novčana sredstva i izgradi prijeko potrebno sirotište, počeli ozbiljniji zahtjevi za dobivanje zakladnih sredstava. Najveća dopisivanja, moljakanja i preklinjanja odvijala su se od 1862. do 1867. godine kada je 1. kolovoza Carski dvor konačno oslobodio zakladna sredstva te odobrio gradnju sirotišta iz Hutler-Kohlhoffer-Monspergerove zaklade iznosom od 72.464 forinte. U proljeće 1868. počela je izgradnja sirotišta na uglu Duge ulice (današnje Strossmayerove) i Solarskog trga. Sirotište, koje je izgrađeno krajem 1868. te otvoreno 3. travnja slijedeće godine, imalo je 60 mjesta za zavodske štíćenike oba spola te je pokrivalo potrebe smještaja pitomaca iz Osijeka ali i iz Virovitičke, Srijemske i Požeške županije. Ostavština Hutler-Kohlhoffer-Monspergerove zaklade bila je toliko ukamaćena da je u potonjem četverogodišnjem razdoblju osigurala i izgradnju osječke donjogradske Sveopće zakladne bolnice koja je rješenjem carske vlade započela 6. Ožujka 1870. godine. 1. studenog 1874. u Donjem je gradu otvorena Zemaljska bolnica Hutler-Kohlhofer-Monsperger. Nova jednokatnica potkovastog oblika, s krilima okrenutima prema sjeveru i dvokatnim središnjim dijelom, bila je najveća i najmodernije opremljena bolnica tadašnje Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije.

Utemeljitelji i donatori osječkog Muzeja

Osječki muzej je razvio svoju djelatnost na temelju numizmatičkih i historijskih zbirki ove dvojice osječkih donatora

FRANJO LADISLAV SEDLAKOVIĆ (Osijek, 13. IV. 1850. – Osijek, 20. X. 1910.)

Nakon očeve smrti naslijedio je veliku drvaru, koja je stečenim zaslugama dobila „Viteški križ reda Franje Josipa“, a koja se nalazila nasuprot Sudbene palače u današnjoj Europskoj aveniji i dijelom na sjevernoj strani Šetališta Petra Preradovića.

Živio je i djelovao u rodnom gradu do 80-ih godina XIX. stoljeća, potom je deset godina živio u Beču gdje je surađivao s Numizmatičkim društvom koje mu je 1890. dodijelilo spomen medalju „Uspomena utemeljenja bečkog numizmatičkog društva“. U Osijek se vratio 1890. i u njemu djelovao do smrti 1910. godine. Bio je dugogodišnji zapovjednik gornjogradskog vatrogasnog društva, predsjednik udruge „Humanost“ i predsjednik Evangelističke crkvene općine; kao član crkvenog vijeća aktivno je sudjelovao u prikupljanju sredstava za izgradnju evangelističke crkve u Osijeku čija je izgradnja počela 1905. godine a završila tri godine kasnije. Kao veliki sakupljač i ljubitelj starina posjedovao je numizmatičku zbirku od 2.700 primjeraka novca, numizmatičke literature, medalja, arheoloških predmeta, ptica i leptira, porculana i oružja – 17. siječnja 1877. sve je darovao gradu i tako postao jedan od osnivača današnjeg Muzeja Slavonije.

KARLO FRANJO NUBER (Osijek, 4. X. 1872. – Bukurešt, 23. XI. 1935.)

Nakon završene Kraljevske realne gimnazije u Osijeku nastavio je školovanje u na Trgovačkoj akademiji u Grazu. Iako se očekivalo da će se baviti trgovinom, Nuber za taj posao nije bio nadaren, niti mu je bio sklon, unatoč trgovačkoj naobrazbi. Otac veletrgovac, a nakon njegove smrti i majka, za života je nastojao uputiti sina u trgovačke poslove, no Karlo Franjo

je od najranije mladosti više bio zainteresiran za nalaze rimske Murse nego za trgovačko zvanje. U Bukurešt je otišao 1918. i ondje ostao do smrti 1935. godine. Njegovi posmrtni ostaci nikada nisu preneseni u obiteljsku grobnicu na gornjogradskom groblju Sv. Ane. Može se reći da je bio neobičnog karaktera – aktivno se bavio spiritizmom zajedno sa suprugom Marijom koja mu je u seansama bila medij. Pod svakodnevnim hipnozama iz nje se javljala „lijepa Ela“ koja mu je pričala o njegova dva prethodna života. U prvom životu se zvao Caius Flavius Nuber i živio je na dvoru rimskog cara Nerona, dok je u drugom životu pod imenom Fehim Kadrija živio na dvoru turskog sultana Sulejmana Veličanstvenog. Nuber je bio strastven plivač i često je plivao Dravom od Osijeka do Aljmaša. Pošto je uvijek imao dugačku kosu, kod Aljmaša su ga često dočekivali žandari kojima su seljani prijavljivali da je u Dravi „luda žena koja svakodnevno pliva“.

Kao vatreni sakupljač arheoloških predmeta rimske Murse prikupio je do 1895. godine više od 270 primjeraka srebrnog i 4.350 primjeraka bakrenog rimskog novca pronađenog na području središnjeg dijela osječkog Donjeg grada. Iste je godine svoju bogatu numizmatičku zbirku poklonio osječkom muzeju, utemeljenom početkom 1877. godine. Najveću donaciju, 4.304 primjerka slavonskih banovaca i nekoliko stotina primjeraka novca s južnoslavenskog područja, predao je Muzeju 23. rujna 1899. godine.

Najveći mecena u hrvatskoj povijesti

JOSIP JURAJ STROSSMAYER rođen je 4. II. 1815. u Osijeku gdje je pohađao i završio pučko i gimnazijsko školovanje s najboljim uspjehom. Bogosloviju je započeo 1829. u Đakovu a završio ju je u Pešti gdje je 1833. doktorirao mudroslovlje (filozofiju) s nepunih dvadeset godina. Nakon kratkog profesorskog rada 1834. godine odlazi u Beč gdje je radio kao jedan od rektorata carskog zavoda Augustineum i kao dvorski kapelan.

Na prijedlog bečkih Hrvata i tadašnjeg hrvatskog bana Josipa Jelačića, car i kralj Franjo Josip I. imenovao je krajem 1849. godine Strossmayera bosanskim ili đakovačkim i srijemskim biskupom; Strossmayer je tom prigodom izjavio: „Moje imenovanje za biskupa jedina je nagrada za 1848. godinu. Ja ću biti prvi narodni biskup“. Papa Pio IX. je 20. svibnja 1850. godine potvrdio Strossmayerovo imenovanje.

Dobrom organizacijom i brigom đakovačko vlastelinstvo je u razdoblju od 1850. do 1900. godine doživjelo procvat postavši uzorno gospodarstvo. Biskupija je svojim vinogradima, stočarstvom, konjogojstvom, njivama i šumama predstavljala osnovicu i oslonac za Strossmayerovu povijesnu ulogu najvećeg hrvatskog mecena.

Svoj rodni grad Osijek Strossmayer je zadnji put posjetio 20. svibnja 1900. godine kada je u svojoj osamdeset i petoj godini posvetio novoizgrađenu osječku župnu crkvu Sv. Petra i Pavla. Preminuo je u Đakovu 8. IV. 1905. gdje je i pokopan, u kripti đakovačke katedrale. Za vrijeme svog biskupovanja Josip Juraj Strossmayer dao je novo lice i sjaj biskupijskom središtu Đakovu, ali i cijeloj Hrvatskoj. U Đakovo je doveo novi podmladak bosanskih franjevac, kojima je sagradio bogosloviju, kao i Milosrdne sestre svetoga Križa da svojim karitativnom djelatnošću i školskim radom pomognu hrvatskom narodu. Također je osnovao tiskaru i počeo izdavati „Glasnik biskupije bosanske i srijemske“, a u razdoblju od 1866. do 1882. je dao sagraditi velebnu đakovačku katedralu. Strossmayer je obnovio i financijski sanirao Hrvatski zavod Svetog Jeronima u Rimu, a za svog života je također nabavljao knjige te staru hrvatsku arhivsku građu razasutu po arhivima diljem Austro – Ugarske monarhije. Stipendirao je mnoge talentirane mladiće u Hrvatskoj koji su kasnije postali plodni i zaslužni kulturni stvaratelji. Propagirao je i novčano obilato pomagao osnivanje srednjih škola po hrvatskim gradovima, otvarao narodne čitaonice, bolnice i slične ustanove.

Strossmayer je 10. prosinca 1860. godine prvog Banskoj konferenciji uputio pismenu darovnicu u iznosu 50.000 forinti čime je utemeljio Jugoslavensku akademiju znanosti i umjetnosti u Zagrebu (danas Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti). Bio je doživotni pokrovitelj JAZU te je financirao mnoga kapitalna znanstvena izdanja ove najviše kulturne ustanove u Hrvatskoj koja je za njegova vremena imala vrlo plodnu izdavačku djelatnost. Naredne je godine utemeljio Galeriju slika u Zagrebu kojoj je podigao zgradu i poklonio svoju dragocjenu umjetničku zbirku od 288 slika od kojih je dobar dio rad autora europske klasične umjetnosti. Ova ustanova danas nosi njegovo ime – Strossmayerova galerija. Za svoj rodni grad Osijek Strossmayer je također učinio mnogo. U svibnju 1852. poklonio je početna novčana sredstva za nabavku sprava potrebnih za opremanje fizikalnog kabineta

osječke Realne gimnazije, kako bi učenici mogli pojedine grane fizike izučavati u posebnom kabinetu.

Zgrada Glavne gornjogradske učionice (stari dio današnje OŠ Sv. Ane) izgrađena je 28. Svibnja 1868. Godine na prostoru kućnog vrta gornjogradske župnika. Prostor za izgradnju je predložilo Gradsko poglavarstvo, a odobrio ga je biskup Strossmayer kojem se osobno, kao član Učionsko-građevinskog odbora, obratio gradski zastupnik Ivan Weinmüller. Biskup je darovnicom 10. svibnja 1880. godine tvrđi poklonio zemljište za izgradnju gimnazije za žensku mladež (današnja Ekonomska škola), a 1893. je u novoizgrađenoj zgradi otvorio Dječjačko sjemenište, odnosno konvikt (današnja Glazbena škola Franje Kuhača). Svojom financijskom i duhovnom potporom Strossmayer je od 1884. do 1898. aktivno sudjelovao u izgradnji nove gornjogradske župne crkve Sv. Petra i Pavla, današnje konkatedrale.

Josipa Glembay - prva osječka zakladnica

Josipa Glembay (1861.-1941.) rođena je u Čepinu, a najveći dio svog života provela je u Osijeku kao prosvjetna, društvena i književna ličnost. Završila je učiteljsku školu, i kao veliki domoljub, polagala veliku pažnju učenju hrvatskog jezika i kulture.

Većinu radnog vijeka provela je na višoj djevojačkoj školi gdje je predavala matematičko tehničke skupine predmeta. Njezin je odlučan i neumoran rad poznat svim generacijama njenih učenica, a uz pedagoški rad bavila se i književnim stvaralaštvom. Vješto piše značajne crtice, putne dojmove, pripovijetke, stručne članke i predavanja, književne i kazališne kritike, a uz to i novinske članke. Njezin društven život također je bio iznimno aktivan. Bila je članica odbora mnogih osječkih društava toga doba, tajnica Učiteljskog društva „Zajednica“, voditeljica „Učiteljske čitaonice“, osnovala je „Učiteljski pjevački zbor“ te utemeljila „Udruhu hrvatskih učiteljica“.

15. siječnja 1911. godine slavila je 25. godišnjicu svoga uspješnog službovanja. Kad joj je toga dana njen VIII. razred čestitao tu rijetku zgodu, ona im je predložila da na uspomenu tog jubileja osnuju **Jubilarnu zakladu više djevojačke škole u Osijeku**, koja 1918. mijenja ime u **Jubilarna zaklada Josipe Glembay**. To joj postaje jedno od najvažnijih djela njenog daljnjeg rada i djelovanja kao nastavnice, a poslije kao javne radnice. Nije mirovala dok Zaklada nije narasla na 10.000 tadašnjih kruna, a kad je Zaklada nakon prevrata novčano stradala, započela ju je iznova stvarati. Zakladi je namijenila zadaću da se kamatama svake godine podupire koja vrijedna učenica odjećom, obućom i knjigama, a jedan dio upotrijebi za upotpunjavanje zbirki učila.

„Život me moj osvjedočio, da je svemu, što je čovjekov um zamislio i ruka njegova stvorila, što ćutimo, želimo i osjećamo, vazda začela jedna iskra naše duše, koju je jaka, ustrajna naša volja razbuktala u vatru.“ (Josipa Glembay)

Julije Janković - osnivač brojnih zaklada u Slavoniji

Julije Janković jedini je sin Izidora Jankovića i grofice Eleonore Pejačević Virovitičke rođen u Pakracu, 1820. godine.

Bio je pomno odgajan, privatno školovan, a iz njegovih se svjedodžbi vidi kako je sve ispite položio s izvrsnim uspjehom.

Politički je djelovao od 1845. godine, kada mu je dodijeljena dužnost podžupana, a 1847. godine sudjeluje u radu požunskog sabora kao zastupnik Požeške županije. Govorom na hrvatskom jeziku održanom 1. travnja 1848. na otvorenju velike skupštine Požeške županije o potrebi uvođenja narodnog jezika u javne poslove županije, ulazi u antologiju hrvatskog govorništva. Uživao je veliko povjerenje bana Josipa Jelačića koji ga je 1849. imenovao vrhovnim upraviteljem Požeške županije. Posebno se istakao u davanju dobrotvornih priloga u društvene, kulturne i prosvjetne svrhe: pomagao je izdašnim svotama Narodni muzej, Narodno kazalište, Dobrotvornu zakladu bana Jelačića i podizanje spomenika banu u Zagrebu, dao je veliki prilog za osnivanje JAZU potaknut djelovanjem Josipa Juraja Strossmayera. Poklonio je 1.000 forinti za otkup Kukuljevićeve knjižnice. Osnovao je zakladu od 10.000 forinti za osnivanje više realne gimnazije u Osijeku, a osnivao je zaklade za školovanje mladića na Kraljevskom šumarskom učilištu Križevcima te ratarnici u Križevcima i Požegi.

Pomagao je razvoj školstva podizanjem novih zgrada širom nekadašnjeg vlastelinstva te je osnivao zaklade za mladež Daruvara, Pakraca, Sirača, Stražemana, Kutine, Gaja, Uljanika, Badljevine i drugih mjesta. Pomagao je škole Milosrdnih sestara u Bosni i Daruvaru. Pored toga je novčano pomagao izdavanje knjige Luke Ilića Oriovčanina „Narodni slavonski običaji“ iz 1846. godine, prvoga prijevoda Schillerovih razbojnika na hrvatski jezik 1861. te knjigu poezije Požežanina Franje Cirakija „Prve pjesme“ iz 1871. godine. Manastiru Pakra darovao je 836 jutara šume kako bi monasi mogli lakše živjeti. Uplaćivao je u preparandijski školski fond u Pakracu te je na sebe preuzeo dio troškova za uzdržavanje Srpske učiteljske škole u Pakracu osnovane tijekom 1871./72. Godine 1861., zbog silnih dugova Julije je bio prinuđen prodati sva svoja imanja.

Obitelj Janković se preselila u Austriju u novi dom, Kreuzhoff na Achenskom jezeru gdje Julije Janković kao posljednji muški potomak obitelji i umire 1904. godine.

Franjo Frank - Dugogodišnji aktivist, predsjednik i filantrop osječkog Crvenoga križa

Osnivačem i utemeljiteljem organizirane hitne pomoći smatra se švicarski filantrop Jean-Henry Dunant koji je, užasnut patnjama ranjenika na koje nitko nije obraćao pozornost poslije bitke kod Solferina 24. lipnja 1859., počeo njihovo zbrinjavanje. Pokrenuo je osnivanje dobrovoljnih društava za pomoć ranjenima u ratu i založio se za izradbu međunarodne konvencije o ranjenicima. Njegovom je zaslugom i nastojanjem 1863. u Ženevi osnovano prvo međunarodno humanitarno društvo Crveni križ, a sljedeće je godine u istom gradu sklopljena prva međunarodna konvencija o pravima ranjenika, bolesnika i sanitetskog osoblja za vrijeme rata.

U **Osijeku** podružnica hrvatskog Pripomoćnog društva Crvenoga križa datira iz 1882., tj. godine kada je rođen **Franjo Frank**, sin osječkog gostioničara Franje i Katarine rođ. Madjar. Nakon završenog pučkog i gimnazijskog školovanja završio je farmaciju i bio vlasnik "Salvador" ljekarne u Gornjem gradu.

Razvoj i napredak Pripomoćnog društva Crvenoga križa u Osijeku, te humanitarno-dobrotvorne udruge, posebice je došlo do izražaja u vrijeme Prvoga svjetskog rata. U ratnim (ne)prilikama liječnika je bilo malo, a osim civilnih bolesnika u osječka bolnica je bila puna ranjenika i osoba oboljelih od zaraznih bolesti. Zbog toga se, u tom ratnom razdoblju, u školama osnivaju pomoćne vojne bolnice u kojima su bolničke dužnosti obavljali članovi osječkog Crvenog križa.

U međuratnom razdoblju djelovanje Crvenoga križa uglavnom se svodilo na karitativnu djelatnost, koja je imala veliko značenje u vrijeme djelovanja aktivnog člana osječkoga Crvenog križa i dugogodišnjeg predsjednik gornjogradske Dobrovoljnog vatrogasnog društva Franje Franka.

Oženio se 4. svibnja 1907. u Zagrebu sa Splitsankom Marijanom Gotovac. Godinu dana potom u Osijeku je rođena njihova kćerka jedinica Marijana, koja je preminula 1923. u 15-oj godini života. Budući da je bio agilni član Crvenoga križa, još za svoga života 30-ih godina 20. stoljeća, poklonio je osječkom Crvenom križu svoju kuću na Šetalištu Petra Preradovića (i

danas su tu prostori Crvenoga križa) te vilu u Splitu koja je ubrzo preuređena za dječje odmaralište osječkog Crvenog križa.

Adela Deszaty

Imućna udovica apotekara Deszatyja iz Duge ulice (današnje Strossmayerove) ulice. Bila je školovana i glazbeno obrazovana te je utemeljila osječki trio – Deszaty (klavir), Josip Blau (violina), Ivan Nepomuk Hummel (čelo) – koji je u njenom domu okupljao poznate osječane.

Svake godine je u dane korizme, odlazila vrlo rano na jutarnju misu u Žalosnu kapelicu kod Kamenitog Križa (ostatak kapelice nalazi se na sjevernoj strani križanja Trpimirove i Vukovarske ulice). Tako je krenula i 5. ožujka 1885. godine ali budući da se nije vratila u uobičajeno vrijeme, njena ju je služavka počela tražiti te je obavijestila poznanike koji su je ubrzo počeli tražiti. Neznanic ju je ubio i bacio u obližnju tvrđavsku jamu. Sudbena komisija je vrlo brzo izašla na lice mjesta. Budući da je na sebi imala nakit te sav novac u torbi, utvrđeno je da ubojstvo nije bilo iz koristoljublja.

U to vrijeme osječka policija nije imala detektiva, a komisija, iako je preslušala nekoliko sumnjivih osoba, traženi odgovor tko ju je ubio nije dobila, pa je umorstvo ostalo nekažnjeno i nerazriješeno.

Iz zahvalnosti je grad Osijek ovjekovječio njeno ime promijenivši ime Ulicu divjeg čovjeka u Ulicu Adele Deszaty, ili kako su je sve do sredine 20. stoljeća osječani zvali Desatičina ulica (današnja je to Ulica Hrvatske Republike).

Budući da nije imala nasljednika, 10 dana prije smrti 24. veljače 1885. godine, sav svoj imetak ostavila je za gradske potrebe, posebice za osječke siromašne učenike.

Humanitarno društvo „Milodar“ utemeljeno je 1887. godine iz ostavštine Adele Deszaty.

Društvo je materijalno pomagalo najsiromašnije učenike gornjogradskih pučkih škola Sv.Ane (današnja OŠ Svete Ane) i Jagerove škole (u zgradi je danas Filozofski fakultet). U to doba su bile samo dvije škole u gornjem gradu, u donjem gradu stara zgrada OŠ Jagode Truhelke i u novom gradu zgrada OŠ Fran Krsto Frankopan.

Dr. Danica Pinterović

Dr. Danica Pinterović (17. veljače 1897. – 17. siječnja 1985.) potječe iz ugledne osječke obitelji Pinterović, koja je Osijeku dala čak dva gradonačelnika – njezina oca Antuna Pinterovića i brata dr. Milovana Pinterovića. Nakon što je 1915. godine položila ispit zrelosti na Donjogradskoj gimnaziji u Zagrebu upisala je studij povijesti i zemljopisa u Zagrebu, a istu je grupu predmeta studirala i u Beču od ljetnog semestra 1918. godine. Nakon završetka studija vratila se u Osijek, gdje je od 1919. godine predavala na Kraljevskoj realnoj gimnaziji, a od 1920. godine i na Kraljevskoj ženskoj realnoj gimnaziji. U tom je razdoblju Danica Pinterović postala prvom doktoricom povijesti na Univerzitetu u Beogradu, s doktorskom disertacijom pod nazivom Teodora – vizantiska carica, koju je obranila dana 28. listopada 1933. godine. Od 20. rujna 1943. godine radi kao kustosica u Muzeju Slavonije, gdje je od 1945. do 1961. godine vršila i dužnost ravnateljice. Od svog je dolaska u Muzej Slavonije često odlazila na terenske izvide, etnološke i arheološke, što je detaljno bilježila u Dnevnikе rada, brojne bilježnice i listove na koje je skicirala pročelja slavonskih kuća, dijelove nošnji, namještaja, arheoloških predmeta i terenske skice lokaliteta kako bi ih očuvala za naredne naraštaje. Na terenske je izvide odlazila često na svom biciklu, ako bi imala dovoljno sredstava vlakom ili kamionom kojim se prevozila muzejska građa, a nerijetko je i pješačila na duge udaljenosti. Dr. Pinterović autorica je brojnih stručnih i znanstvenih radova, feljtona i novinskih izvještaja iz područja kulture grada Osijeka te dobitnica brojnih nagrada i priznanja za svoje javno djelovanje. Pod okriljem Zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku dr. Pinterović objavila je 1978. godine svoje životno-djelo monografiju Mursa i njeno područje u antičko doba, a iste je godine dobila i najviše državno priznanje – Državnu nagradu za znanstvenoistraživački rad na području arheologije, etnografije i muzeologije (nagradu za životno djelo).

Svojim dugogodišnjim predanim javnim radom dr. Pinterović zadužila je mnogostruko građane grada Osijeka. Osim formiranja izložbenih prostora i kulturnih programa Muzeja Slavonije dr. Pinterović djelovala je i na širem području Slavonije i Baranje. Tijekom 1945. i 1946. godine dr. Pinterović bila je članica Komisije za sakupljanje i zaštitu kulturnih spomenika u Narodnoj Republici Hrvatskoj, znanjoj kao KOMZA, koja je evidentirala i spašavala ugroženu kulturno-povijesnu građu Osijeka i slavonskih dvoraca. Zahvaljujući

tome radu ostao je očuvan velik dio umjetnina i knjižnica plemićkih obitelji Slavonije. Veliki doprinos dr. Danice Pinterović očuvanju kulturne baštine grada Osijeka očituje se i u izradi prvog poslijeratnog Pravilnika o očuvanju starina grada Osijeka, kao i brojnih evidencija spomenika kulture na području grada i kotara Osijek.

Dr. Danica Pinterović je, u želji da se za naredne naraštaje sačuva vrijedna baština građanskog Osijeka, darovala Muzeju Slavonije brojne predmete iz svog vlasništva, kao i one iz vlasništva članova obitelji Pinterović. Predmete je dr. Pinterović darivala u razdoblju od 1934. do 1981. godine, najveći broj predmeta šezdesetih godina prošlog stoljeća. Ovi se vrijedni predmeti čuvaju u: Povijesnom odjelu (fotografije članova obitelji s kraja 19. st., veduta Osijek u tursko doba iz 1685. te bat i avan s poč. 20. st.), Odjelu umjetničkog obrta (porculanski tanjuri iz 2. pol. 19. st., kositreni tanjuri iz 18. st., ukrasni okvir za fotografije iz 1. pol. 20. st., razni odjevni i modni predmeti s kraja 19. st. i 20. st. poput haljina (popodneve haljine, dnevna haljina, žalobna haljina, vjenčanica njezine majke Ane Voraček s pripadajućim vjenčićem i rukavicama), češalj od kornjačevine, ukosnica, šešir toque, ženske cipele, muška kapa, ženska torbica, svileni rupčić, privjesci, razne svjetiljke i sjenila za svjetiljke te dječja zvečka sa zviždalkom) i Odjelu knjižnice (knjige, kalendari, reklame i osmrtnice poznatih Osječana). Nasljednici dr. Pinterović nastavili su njezinu praksu darovanja Muzeju te su nakon njezine smrti Muzeju donirali njezinu knjižnicu, zajedno s rukopisnom građom i dokumentacijom, koja je formirana u spomeničku zbirku Knjižnica Pinterović. Nasljednici dr. Pinterović su 1986. godine Muzeju darovali radnu sobu dr. Pinterović s brojnim namještajem i diplomu oca dr. Pinterović – Antuna Pinterovića koju je oslikao osječki slikar Josip Leović. Valja napomenuti kako je dr. Danica Pinterović osamdesetih godina prošlog stoljeća donirala dio svoje i očeve knjižnice Gradskoj i sveučilišnoj knjižnici Osijek.

Osim po predanom muzejskom radu i djelovanju u brojnim udruženjima dr. Danica Pinterović značajna je i po svom angažmanu oko postavljanja poznatog osječkog spomenika žrtvama holokausta Spomenik Židovima Slavonije i Baranje, poznatog kao Majka i dijete (1965.), kipara Oscara Nemona. Osim što je realizaciju spomenika potpomogla novčanim prilogom, bila je veza između grada, Židovske općine Osijek i Oscara Nemona, sudjelovala je pri prijenosu sadrenog modela iz Londona, kao i pri odljevu spomenika u Zagrebu te je bila jedan od glavnih pokretača čitavog projekta. Zbog svog predanog angažmana i snažne podrške pri realizaciji samog spomenika Židovska općina Osijek joj je u nekoliko navrata odala priznanje, što zahvalnicama što nagradama. U jednom od dopisa pišu: „Naša Jevrejska općina osim Vašeg ogromnog naučnog rada, naročito cijeni i poštuje Vašu duboku humanost i tolerantnost, što ih uvijek i svugdje očitujete. Vi ste, poštovana gospođo Doktor, po svojem životnom naziranju i stavu prema ljudima bez obzira na njihovo porijeklo, naciju ili vjeru, živi i plemeniti uzor ljubavi prema bližnjima. Nikada nećemo zaboraviti Vaše veliko prijateljstvo i dobrotu koje nam toliko obilato ukazujete u svim prilikama“.

Tekst pripremila i uredila: Marina Kovač, viša kustosica Muzeja Slavonije

Pavle Pejačević - Darovatelj zdenca, remek-djela secesijske vrtne arhitekture

Pavao grof Pejačević

Retfala, 9. X. 1813. – Podgorač, 1907.

Rođen je u dvorcu grofovske obitelji Pejačević u Retfali, veleposjedu i općini zapadno od Osijeka.

Dvorac obitelji Pejačević u Retfali

Tu je privatno stekao temeljnu naobrazbu te se dalje školovao na vojnoj akademiji u Beču i postao konjanički satnik. Kratko je bio u vojnoj službi, jer je uoči 1848. zajedno s bratom Ladislavom preuzeo upravljanje veleposjedom u Podgoraču. Kao napredni gospodarstvenik kratko se bavio politikom (1861. do 1864.) pa je u tom razdoblju kao zastupnik u Hrvatskom saboru bio izabran u izaslanstvo, koje je caru i kralju Franji Josipu uručilo u Beču predstavku o cjelovitosti Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije.

Grof Pavao Pejačević, vlastelin iz Podgorača, zamolio je 16. siječnja 1903. godine dopuštenje od gradskog zastupstva da pokloni gradu Osijeku kamenu zdenac, sa željom da se monumentalna građevina postavi u Gradski vrt. Tada najljepši perivoj i najomiljenije šetalište Osječana.

Gradski vrt u Novom gradu bio je nadaleko poznat svojom ljepotom, a posebice su ga, što je prirodno, voljeli Osječani, koji su ga od milja zvali Osječki Schönbrun. Različite vrste sezonskog cvijeća, niski i visoki ukrasni grmovi te visoka stabla – sve je to omogućavalo raskošan ugođaj u svim godišnjim dobima pa je perivoj stalno bio posjećen. U bujnoj su perivojnoj vegetaciji svoje životne uvjete našle brojne ptičje vrste (posebice pjevice), te vjeverice i druge male životinje. Od 1911. godine Gradski je vrt, sa 370 drvenih pločica (sa stručnim latinskim i hrvatskim imenima) na drvenastim biljkama, služio i kao botanički vrt. Grofu Pejačeviću je Gradsko zastupstvo odgovorilo 4. veljače 1903. i izrazilo najtopliju zahvalnost na ovom krasnom i velikodušnom daru.

Zdenac je napravio W. C. Hofbauer, graditelj iz Osijeka. Postavljen je u sredinu srednjeg

drvoreda od kestena u Gradskom vrtu, a svečana primopredaja izvršena je na Petrovo 29. lipnja te godine.

Secesijski zdenac

Darovatelja je zastupao njegov opunomoćenik Dragutin Neumann, osječki advokat, i tom se prigodom obratio gradonačelniku Konstantinu Graff ovim riječima: ...Ja stoga u ime Presvijetloga gospodina grofa Pavla Pejacsevicha Virovitičkoga taj zdenac predajem kao dar u vlasništvo i čuvanje i uzdržavanje Vama, velmožni gospodine načelnice, sa molbom da ga izvolite primiti, sa željom da i ovo maleno dielce posluži na ures i ukras našem milomu Osijeku.”

Secesijski zdenac

Vještim izborom mjesta na kojem je smješten zdenac, vrhunska kompozicija i prirodni prostor Gradskoga vrta ostvarili su ne samo savršeni sklad u prožimanju volumena i prostora, već su bili prekrasan primjer potpunog stapanja prirode i arhitekture.

Kompozicijom Pejačevićeva zdenca graditelj Hofbauer ostvario je remek-djelo secesijske vrtne arhitekture.

Za razliku od stoljetnih hrastova i drugog drveća i bilja Gradskoga vrta Pejačevićev zdenac uspio je sredinom 50-ih godina 20. stoljeća izbjeći rušenje prigodom izgradnje mototrkalista. Iz Gradskoga vrta je 2. kolovoza 1962. zdenac, remek-djela vrtne arhitekture, premješten na dravsku obalu (današnje Šetalište kardinala Šepera).

Zdenac na Šetalištu kardinala Šepera

Kompozicija izvedena za prirodni prostor Gradskoga vrta, danas s južne strane ima neprirodnu arhitektonsku kulisu. Iako sa sjeverne strane postoji prostorna dubina postojeća stabla ne mogu stvoriti ugođaj nekadašnjeg kestenova drvoreda u Gradskom vrtu.

Iz vremena djelovanja Pavla grofa Pejačevića postoje anegdote vezane uz njegov darovateljski karakter, a jedna je vezana uz svakodnevni život u kojem je rado darivao siromašne seljake Podgorača, no pri tome se ponekad znao i našaliti na svoj račun.

Tako postoji anegdota da je poslao podgoračkom trgovcu Juhnu paket s pismom, kojeg je donio jedan seoski mladić. U pismu je grof Pejačević tražio da trgovac mladiću spakira različitu robu u težini paketa, a u paketu je bilo nekoliko cigala.

Lorenz Jäger

Lorenz (Lovro) Jäger, poznati industrijalac, dobrotvor, narodni zastupnik rođen je, vjeruje se, 1826., u Eichstättu, a preminuo 12. studenog, 1888., u Beču. Doselio je u Slavoniju 50-ih godina 19. st., vjerojatno s bratom koji se naselio u Podgoraču. Počevši se baviti preradom drva, 1871. podiže pilanu u Ceremošnjaku, a nekoliko godina kasnije zakupljuje velike šumske komplekse vlastelinstva baruna Prandaua u okolici Koške, Habjanovaca i Poganovaca, gdje podiže parne pilane velikog kapaciteta, čime je postao vodeći industrijalac u preradi drva u Slavoniji (inače, prva parna pilana u Slavoniji podignuta je 1858. u Krivaji kod Orahovice. Osim strojno obrađenog drva, Jäger je proizvodio i ručno rezanu i tesanu građu. Ubrzo je postao poznat diljem Europe kao jedan od najvažnijih proizvođača drvne građe. Prema stanju iz 1881. u Egmeču i Pustinji bilo je zaposleno preko 360 osoba (stalno zaposlenih činovnika i radnika te nadničara) za čije je stanovanje izgradio prostrane zgrade uz prateće sadržaje (učionice, krčme, bolnica s ljekarnom u Egmeču). Za radničku je djecu oba spola uredio u svakoj pilani učionicu s po jednim učiteljem (u Egmeču je za četverorazrednu školu podigao prostranu školsku zgradu). Godine 1881. utemeljio je i jednorazrednu pučku školu u Habjanovcima, kupivši zemljište i sagradivši školsku zgradu te osnovavši posebnu zakladu za potrebe škole. Tvrtka sa sjedištem u Osijeku imala je pogrebno društvo i bolesničku blagajnu za svoje radnike. U svrhu dopremanja drva u pilane, izgradio je šumske željeznice na parni ili konjski pogon. Glavno skladište tvrtke bilo je na Limanu na Dravi. Vlastita je skladišta tvrtka posjedovala u današnjem Komáru u Mađarskoj te Münchenu. Oko 1885., kada je iscrpio šume i ostvario planirani profit, pilane se polako gase, a Jäger se povlači u privatni život te se posvećuje dobrotvornom radu. U Osijeku je kod gradskog poglavarstva utemeljio zakladu za pomoć siromašnima u gradskoj ubožnici. Utemeljio je i zakladu za žensku siročad te zakladu za bolnička mjesta za siromašne pri osječkoj bolnici. Samom gradu Osijeku darovao je 20.000 forinti. Godine 1875. donirao je 500 ft za postavljanje sata na toranj župne crkve u Podgoraču. Bio je jedan od prvih utemeljitelja Slavenskog gospodarskog društva (utemeljenog 1875.). Godine 1887. postao je utemeljiteljni član Hrvatskoga naravnoslovnoga društva. Godine 1886. jednoglasno je izabran za narodnog zastupnika valpovačkog kotara u Hrvatskom saboru. U valpovačkom je kotaru podizao crkve i škole. U Saboru je bio aktivan do samoga svoga kraja, kada je zbog bolesti zatražio dopust. Otputovao je na liječenje u privatni senatorij dr. Antona Löwa u

Beču, gdje je dakle 1888. i preminuo. Do ukopa je bio izložen u svojoj kući u Osijeku u Dugoj ulici (danas Strossmayerova), a pokopan je na osječkom groblju sv. Ane. Pokop Lorenza Jägera bio je događaj koji je okupio čitav Osijek. Na odru su mu iskazali najviše počasti Sabor, Virovitička županija, grad Osijek, grad Valpovo te brojna društva čiji je bio dobrotvor ili počasni član (Humanitas, Ignatz, Građansko streljačko društvo, Katoličko dobrotvorno žensko društvo itd.). Osim dijela imovine kojeg je oporučno namijenio rodbini, veliki je dio namijenio u dobrotvorne svrhe: bolnici za siromašne u rodnom Eichstättu, zakladi za izgradnju osječke gornjogradske župne crkve sv. Petra i Pavla te ponovno osječkoj bolničkoj zakladi za siromašne i osječkoj zakladi za siročad i udovice. Zbog svojih zasluga za razvoj domaće drvne industrije i dobrotvornog rada godine 1887. odlikovan je Viteškim križem Franje Josipa I., a od grada Osijeka dobio je 1886. titulu počasnog građanina. Jedna od ulica u današnjem središtu Osijeka 1888. nazvana je njegovim imenom.